

Raba ločil:
Pomišljaj in vezaj

PREDSTAVITEV KRAJA, DRŽAVE

O krajih lahko povemo marsikaj. Lahko opišemo značilnosti, pripovedujemo o zgodovini. Predstavimo svoje doživljanje, povezano z njimi, ali o njih razmišljamo.

PREDSTAVITEV KRAJA JE NAVADNO PREPLET opisa, pripovedi in razmišljanja, lahko pa vsebuje tudi samo enega od teh postopkov razvijanja teme.

- 1.1 OPIS: navedemo lego, geografske značilnosti, upravni položaj, število prebivalcev, dejavnosti, kulturne znamenitosti, prometne povezave ...
- 1.2 PRIPOVED: v časovnem zaporedju predstavimo nastanek in razvoj kraja, naštejemo ključne dogodke v zgodovini tega kraja, omenimo znane osebnosti iz tega kraja; lahko pripovedujemo tudi o svojem potovanju in hkratnem doživljanju kraja.
- 1.3 RAZMIŠLJANJE: govorimo, kako smo neki kraj doživeli, kakšni so naši občutki in misli o njem. Predstavimo svoje mnenje o njem. Razmišljanje je zmeraj subjektivno, hkrati pa moramo svoje misli tudi utemeljiti in ponazoriti z zgledi.

PREDSTAVITEV JE LAHKO:

OBJEKTIVNA – navajamo preverljive podatke, (objektivno opišemo in navajamo podatke o zgodovini npr. številčne, statistične podatke, letnice)

SUBJEKTIVNA – izrazimo tudi svoj odnos do kraja in njegovih značilnosti, predstavimo tisto, kar se zdi nam še posebej zanimivo, zato uporabljamo vrednotenjske pridevnike, pa tudi sicer jezik bolj stiliziramo, uporabljamo primere, parafraze, metafore, poosebitve ... Želimo zbuditi bralčevo zanimanje.

ZGLED:

1. Vipava

Občina Vipava obsega območje zgornjega dela Vipavske doline in je v svojem najbolj zgornjem delu stisnjena pod pobočje Nanosa.

Središče občine je Vipava, kraj mnogih podob, mnogih voda, gradov in bogate zgodovine. Številne *vasice*, posejane na obeh straneh doline in po gričih, poraslih z vinogradi, dajejo *slikovito* podobo *sončne* pokrajine, ki je *zanimiva* v vseh letnih časih.

Milemu submediteranskemu podnebjju pa da včasih prav poseben značaj močna vipavska burja.

Kakorkoli, še najbolj je Vipavska dolina dolina grozdja in vina, enako velja tudi za njen zgornji del, kjer najdemo kraje v občini Vipava.

Že bežen pogled po dolini in po poljih pove, da je tu doma kmetijstvo. V nižjih predelih so pogoji idealni za pridobivanje sadja in zelenjave, na gričih pa se razprostirajo vinogradi, ki dajejo slovito vinsko kapljico. In ko je skoraj vso Slovenijo po drugi svetovni vojni zajel val industrializacije, se je to območje nekako ognilo tem spremembah in težka industrija tu ni nikoli zaživela. V občini Vipava je tako le eno zares veliko podjetje, to je Agroind Vipava 1894, ki združuje Klet in Mlekarno, drugo pa je drobno gospodarstvo in podjetništvo.

Rodovitna dolina je od nekdanj vabila človeka, da se je tukaj naseljeval. Zgodovinarji domnevajo, da so bile tu naselbine že v času pred našim štetjem, morda celo v mlajši kameni dobi. Čisto zagotovo pa je to območje doživelo pravi razcvet v času rimskega imperija, o čemer priča vrsta najdišč. Prav na vipavskih tleh se je odvijala znana bitka med stotisočglavima vojskama rimskega cesarja Teodozija in uzurpatorja Evgenija, ki je

vplivala na poznejši razvoj celotne Evrope. Bitka je trajala dva dni, 5. in 6. septembra leta 394, in velja za neposredni povod za razpad rimskega cesarstva. Tudi kasneje so sem radi prihajali mnogi mogočnejši, o čemer pričajo številni gradovi. Tako v Vipavi kot v Ložah najdemo zapuščino nekdanjih grščakov.

Z območja današnje občine Vipava izhaja cela vrsta znamenitih mož, ki so krojili podobo Slovenije, Evrope in sveta na najrazličnejših področjih.

ANDREJ BAUMKIRCHNER (1420 - 1471)

Baron Andrej Baumkirchner je bil junaški oficir, slavni vojskovodja in prijatelj Erazma Predjamskega. Proslavil se je v številnih bitkah, toda sodeloval je v zaroti štajerskega plemstva proti cesarju Frideriku III. Cesar ga je dal usmrtiti in 1471. leta so ga v Gradcu obglavili.

SIGISMUND (ŽIGA) HERBERSTEIN (1486 - 1566)

se je rodil v Vipavi 1486. leta. Bil je diplomat avstrijskega dvora in avtor znamenitih Moskovskih zapisov(1549). S slednjimi nam je, tako kot še nihče pred njim, поблиže predstavil življenje v tedanji Rusiji. Drugo pomembno delo nosi naslov O čudežih narave, napisal pa je tudi rodovnik svoje družine. Čeprav ni bil slovenskega rodu, je spoštoval in cenil naš jezik, ki ga je vezal na rojstni kraj.

SEBASTJAN KRELJ (1538 - 1567)

se je rodil v Vipavi 1538. leta. Bil je protestant, študiral je v Jeni v Nemčiji, si pridobil temeljito jezikovno in teološko izobrazbo; znal je nemško, latinsko, grško in hebrejsko, poznal je glagolico in cirilico.

Spada v drugi rod slovenskih protestantskih piscev.

Delal je v mnogih nemških mestih, nazadnje je na poziv Primoža Trubarja prišel v Ljubljano in postal pridigar, po Trubarjevem odhodu pa superintendent.

1566. leta je napisal Otročjo bilbljijo, leta 1567, pa je izšla Postila slovenska. V njej razlaga nedeljske in praznične evangelije. Pomemben je za razvoj slovenskega jezika. Pisal je tudi pesmi. V spisih je skušal izboljšati slovensko pisavo in knjižni jezik.

ANTON LAVRIN (1789 - 1869)

Anton Lavrin je bil generalni konzul, raziskovalec in egiptolog. V Vipavo je pripeljal dva egipčanska sarkofaga iz rdečega granita, ki so ju odkrili v grobnici egipčanske dinastije ob vznožju velikih piramid v Gizi. Sarkofaga sta iz časa okoli leta 2450 pr. n. št. Danes v njih počivajo posmrtni ostanki Lavrinovih staršev in sina Alberta. Sarkofaga sta največji znamenitosti vipavskega pokopališča.

ŠTEFAN KOCIANČIČ (1818 - 1883)

Štefan Kociančič, profesor Starega testamenta in vzhodnih jezikov v goriškem semenišču, bibliotekar in nabožni pisatelj, je bil s svojimi zgodovinskimi in jezikovnimi spisi začetnik narodnobuditeljstva v Vipavi in na Goriškem. Obvladal je okrog petnajst jezikov, bil je eden prvih orientalistov in velik strokovnjak za hebrejske in starosemitske tekste. Na osnovi jezikovnega znanja je sestavil vrsto slovarjev.

STANKO PREMRL

se je rodil 1880. leta v Podnanosu pri Vipavi. Je eden najplodovitejših slovenskih skladateljev. Njegova odlika so navdušujoče skladbe in taka je tudi uglasbitev Prešernove Zdravjice oziroma slovenske himne. Njegovo delo je raznovrstno, pomembne so cerkvene skladbe, saj je prav zaradi njih slovenska cerkvena glasba stopila v korak z evropsko.

2. Niko Grafenauer: MESTNA VRATA

Stara Ljubljana se je zvečer zapirala vase z zidovi in šestimi mestnimi vrati.

Tako so morali vsi staroljubljanski strahovi noč zunaj mesta prespati.

V stari Ljubljani so se meščani
z vsemi šestimi mestnimi vrati
branili pred mrazom,
pred atentati
in pred porazom.
Takrat so jih morali vsi tiščati.

A največja skrb staroljubljanskega magistrata
in mestnega ključarja
je bila ta, kako bi postavil pred vrata
meglo z ljubljanskega barja.

Samo Ljubljanici se ni bilo treba bati,
da bi jo kdo ustavil pred vrati.
Brez trkanja je prihajala noč in dan
na mestno stran.
Včasih je celo s kakšnim mostom na plečih
pridrla na cesto
in defilirala skozi mesto.

V stari Ljubljani so morali mestni ključarji lepo ravnati
z mestnimi vrati.
Vse dneve so z meči in ključi rožljali
okoli njih
in sproti zapahovali
vsak prepih.

Tako ni ne poleti ne pozimi
vleklo pod njimi.

Novica ali vest

Je kratko publicistično besedilo, v katerem novinar objektivno pripoveduje o preteklem dogodku.
Besedilo ne vsebuje podrobnosti, ampak le temeljne podatke o dogodku.

Naslovnik iz novice izve: **Kaj se je zgodilo, kje, kdaj** in **kdo** je pri tem dogodku sodeloval. Lahko tudi,
zakaj je do dogodka prišlo.

Novica je lahko radijska, televizijska ali časopisna. Časopisna ima kratek in jedrnat naslov, podpisana
pa je navadno z začetnicami.

Zgled:

DELAVNICA UPORABNEGA IN KREATIVNEGA PISANJA

USTVARJANJE BESEDE

V okviru projekta »Knjiga za vse« je na sedežu Zveze paraplegikov Slovenije v Ljubljani 21. 3. 2012 potekala delavnica uporabnega in kreativnega pisanja pod vodstvom Bernarde Pavlovec Žumer. Projekt je namenjen lažjemu zaposlovanju invalidov v kulturi in večji dostopnosti kulture invalidnim osebam.

Na delavnici, ki je potekala tri šolske ure, so udeleženci najprej spoznali predstavitev kraja na različne načine. Nato pa so tudi sami predstavili nek resničen ali izmišljen kraj, ga opisali, pripovedovali in razmišljali o njem objektivno in subjektivno. Nekatere predstavitve so bile tako doživeto napisane, da so tisti kraj lahko v živo začutili in se jim je nehote priljubil. Po zaključku predstavitev kraja so obravnavali pisanje novic in poročil, nato pa dobili še domačo nalogo.

S. T.

Poročilo

je daljše in temeljitejše od novice, vsebuje podrobnosti in nas seznanja tudi s tem, **kako je potekalo dogajanje**. Posamezne dogodke predstavimo v časovnem zaporedju.

Poročilo ima naslov, v katerem je izražena tema, in je podpisano.
Posebni vrsti poročila sta STROKOVNO POROČILO IN PUBLICISTIČNO POROČILO.

ZGRADBA PUBLICISTIČNEGA POROČILA

1. NASLOV (izviren, publicističen, presenetljiv ...);
2. UVODNI ALI NAPOVEDNI ODSTAVEK (vsebuje bistvene podatke:kje, kdaj, kdo, lahko tudi zakaj, najpomembnejši sklep, kakšno posebno zanimivost);
3. JEDRO (nazorno predstavi dogajanje);
4. ZAKLJUČKA NAVADNO NI, ampak se besedilo kar konča z zadnjim dogodkom;
5. OBVEZEN JE PODPIS AVTORJA.

Zgled:

1. DELAVNICA UPORABNEGA IN KREATIVNEGA PISANJA

USTVARJANJE BESEDE

ROTARY KLUB Nova Gorica je leta 2010 za uspešno vodenje socialnega projekta "Oder za vse" na Dunaju prejel prestižno nagrado Rotary Social Award, zdaj pa v štirih delavnicah (v nadaljevanju se jim bodo pridružile še tri) poteka nov projekt z naslovom »Knjiga za vse«.

V prostorih Zveze paraplegikov v Ljubljani od 14. marca naprej enkrat tedensko poteka delavnica uporabnega in kreativnega pisanja, kjer slušatelji pridobivajo znanje o pisanju besedil. Na prvi delavnici je predavateljica prof. Bernarda Pavlovec Žumer predstavila osnovno načelo, ki poudarja, da mora biti besedilo napisano smiselno, razumljivo in zaokroženo, nato pa so slušatelji praktično vadili pisanje različnih besedil in opisov.

PROJEKT KNJIGA ZA VSE. DELAVNICA: UPORABNO IN KREATIVNO PISANJE; INTERNO GRADIVO 2;
PRIPRAVILA BERNARDA PAVLOVEC ŽUMER

Po dveh (od dvanajstih) delavnicah so udeleženci že pridobili osnovno znanje, kako se pišejo besedila, kako se napiše novica in kakšna razlika je med njo in poročilom. Za dopisnike, ki pišejo v naša glasila ali objavljajo besedila na naših spletnih straneh, je bilo še posebej poučno pravilno sestavljanje publicističnih poročil.

Slušatelji so dobili tudi »domače naloge«, ki so jih mentorici poslali po e-pošti, na naslednji delavnici pa so jih skupaj pregledali in ocenili **DELAVNICA UPORABNEGA IN KREATIVNEGA PISANJA**

Jože Globokar

V razmislek:

1. Obe besedili imata enaka nadnaslov in podnaslov. Razmislite, kateri od obeh naslovov bolj ustreza novici in kateri poročilu.
2. Ali besedili ustrezata predstavljenim značilnostim besedilne vrste?
3. Ali bi sami v katerem od besedil kaj spremenili? Povejte kaj in utemeljite zakaj.